

De Vlaamse conjunctuur in juni 2013

Thierry Vergeynst, Dirk Festraets, Myriam Vanweddungen

Inleiding

De conjunctuur in de eurozone stond op een laag peil in 2012. De financieel-economische moeilijkheden waarmee een aantal perifere eurolanden werden geconfronteerd, tasten het vertrouwen bij consumenten en producenten aan. De moeilijkheden zijn ook vandaag nog niet voorbij, getuige de recente problemen in Cyprus en Slovenië. Toch zijn er signalen dat de conjunctuur lichtjes herstelt (economic sentiment indicator van de eurozone). Maar de oplopende werkloosheidscijfers in de eurozone blijven een pijnpunt.

Ook de Vlaamse globale conjunctuurindicator staat vrij laag. Maar er zijn meer en meer tekenen van een kentering ten goede. De matige binnen- en buitenlandse vraag noopt ondernemers nog tot voorzichtigheid. Het aantal Vlaamse bedrijven blijft toenemen, zij het dat de oprichtingsratio iets lager is. De zwakke conjunctuur weerspiegelt zich in de arbeidsmarkt met een toename van het aantal werklozen in vergelijking met vorig jaar en minder werkaanbiedingen.

1. Korte situering van de internationale conjunctuur

Tabel 1 Reële groei van het bbp (in %) - Realisaties en vooruitzichten - België in internationaal perspectief

Land	Realisaties 2012	Vooruitzichten 2013			Vooruitzichten 2014		
		OESO	IMF	Europese Commissie	OESO	IMF	Europese Commissie
België	-0,2	0,0	0,2	0,2	1,1	1,2	1,5
Nederland	-1,0	-0,9	-0,5	-0,6	0,7	1,1	1,1
Duitsland	0,7	0,4	0,6	0,5	1,9	1,5	2,0
Frankrijk	0,0	-0,3	-0,1	0,1	0,8	0,9	1,2
Eurozone	-0,6	-0,6	-0,3	-0,3	1,1	1,1	1,4
VK	0,3	0,8	0,7	0,9	1,5	1,5	1,9
VS	2,2	1,9	1,9	1,9	2,8	3,0	2,6
Japan	2,0	1,6	1,6	1,0	1,4	1,4	1,6
China	7,8	7,8	8,0	8,0	8,4	8,2	8,1
India	4,0	5,3	5,7	5,8	6,4	6,2	6,6

Bron: Europese Commissie (Winter 2013 Forecast), IMF (World Economic Outlook April 2013), OESO (Perspectives économiques de l'OCDE, N° 93, mai 2013).

1.1. Eurozone

Door de maatregelen van de Europese Centrale Bank (ECB) en de Europese Commissie is het renteverskil (spread) tussen de Europese probleemlanden en Duitsland aanmerkelijk gedaald, wat bewijst dat het vertrouwen in de toekomst van de monetaire unie is toegenomen. Ook de koersen op de aandelenmarkten zijn gestegen. Toch is de kredietverlening aan bedrijven en huishoudens verder afgenomen, vooral als gevolg van de onzekerheid (situatie in de periferie, zwakke macro-economische toestand in de eurozone als geheel). Dat de crisis nog niet definitief is overwonnen, blijkt ook uit de werkloosheidscijfers. Deze hebben hun hoogste peil bereikt sinds de invoering van de euro, althans voor de eurozone als geheel.

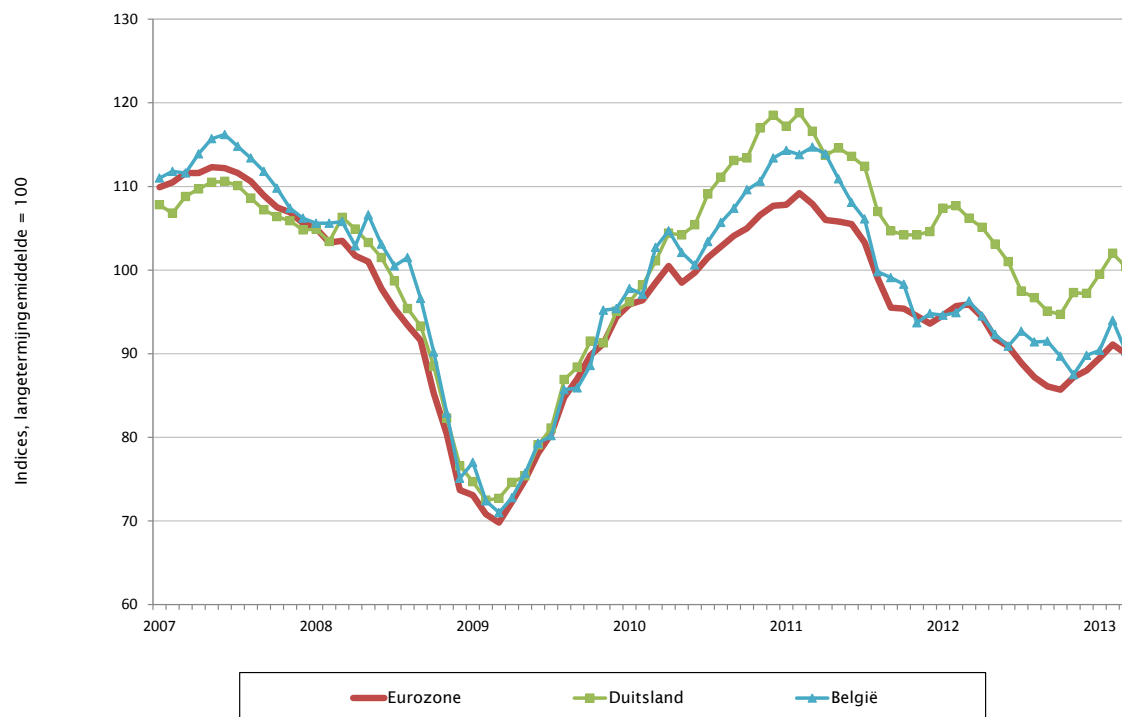
De *Economic Sentiment Indicator* (ESI) is een samenvattende maat voor het conjunctuurverloop bij producenten en consumenten (figuur 1). Sedert het najaar van 2012 is een licht stijgende tendens in de eurozone vast te stellen, hoewel de ESI zich nog op een laag niveau bevindt. De indicator daalde in maart 2013 echter met 1,1 punten tot 90,0. De daling was voornamelijk het gevolg van het zwakkere vertrouwen in de kleinhandel, de diensten, de industrie en in mindere mate in de bouw. Het consumentenvertrouwen bleef stabiel. Opmerkelijk is de grote divergentie tussen de ESI-waarde voor Duitsland en het Verenigd Koninkrijk, die zich nagenoeg op het langetermijngemiddelde bevinden enerzijds en de lagere waarden voor de overige buurlanden, waaronder België anderzijds.

Het bbp van de eurozone daalde in het vierde kwartaal van 2012 met 0,6% ten opzichte van het vorige. Dat betekent dat de eurozone reeds vijf kwartalen na elkaar een negatieve groei vertoont. De zwakke prestatie in het vierde kwartaal kwam door een sterke achteruitgang van de consumptieve bestedingen (-0,4%) en de investeringen (-1,1%). Naast de industrie en de bouw deden de financiële instellingen en de zakelijke diensten het slecht. Alleen informatie en communicatie en de overheidssector (in ruime zin) zorgden nog voor een positieve groei bijdrage in het vierde kwartaal van 2012.

Sedert het dieptepunt van de crisis in het tweede kwartaal van 2009 kon Duitsland zich het best herpakken (figuur 2). Duitsland deed het ook beter dan de VSA en Japan. Er zij echter opgemerkt dat Duitsland in 2009 ook de sterkste terugval van het bbp kende als gevolg van de financieel-economische crisis.

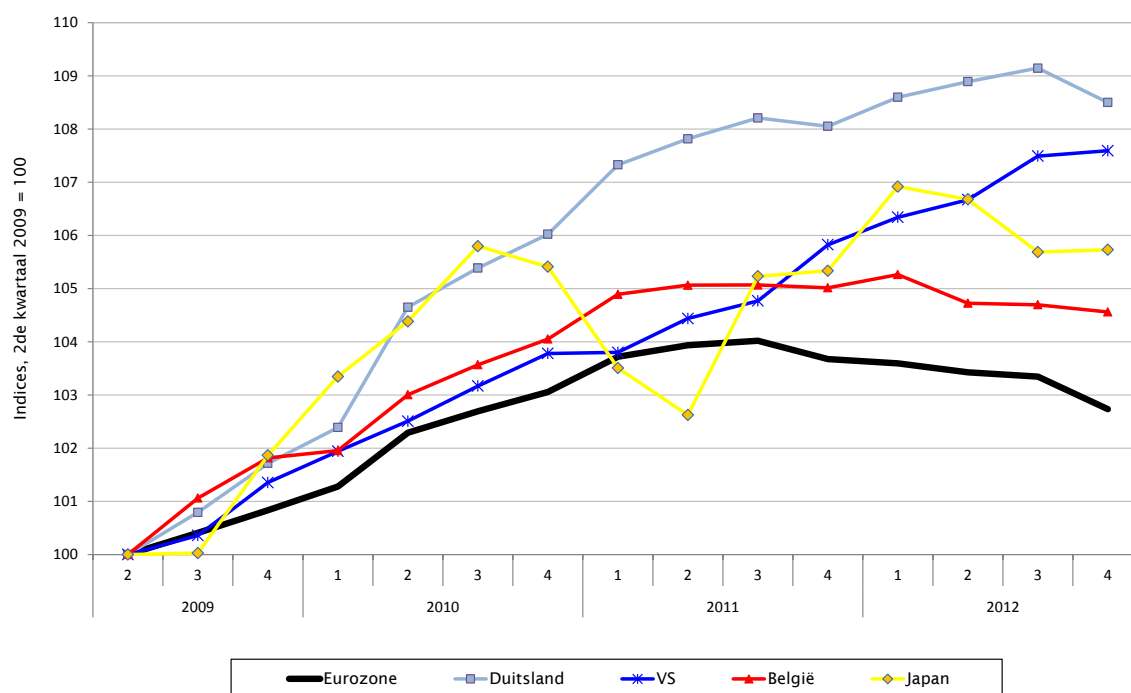
Het *bbp van de eurozone* daalde in 2012 met 0,6% reëel. Ook voor 2013 verwachten zowel de OESO, het IMF als de Europese Commissie een recessie (gaande van -0,3% tot -0,6%, zie tabel 1). Voor 2014 wordt een bescheiden groei van 1,1% tot 1,4% voorspeld. Het toekomstige verloop is afhankelijk van de mate waarin politieke en monetaire autoriteiten een evenwicht zullen vinden tussen noodzakelijke stimuli voor de economie en een slagkrachtig beleid (volgehouden sanering van de banken en de begrotingen, werken aan overkoepelende monetaire en bancaire toezichtmechanismen,...). Dat moet het vertrouwen aanwakkeren.

Figuur 1 Economic sentiment indicator, België, Duitsland en de eurozone, januari 2007 - maart 2012

Bron: Europese Commissie.

Figuur 2 Bbp in kettingeuro's (indices, 2de kwartaal 2009 = 100), België, buurlanden, eurozone, VS en Japan, 2de kwartaal 2009 - 4de kwartaal 2012

Bron: Eurostat.

1.2. Verenigde Staten

Alhoewel de 'fiscal cliff' of begrotingsravijn is voorkomen, is de Amerikaanse begroting sinds maart onderworpen aan een wettelijk voorzien 'sequester' dat strenge saneringsmaatregelen oplegt. Bovendien blijft het - eveneens wettelijke - schuldenplafond van kracht, dat in de loop van dit jaar zal moeten worden verhoogd. De Fed doet er intussen alles aan om de economie te stimuleren. In tegenstelling tot de eurozone is in de VS de kredietverlening wel toegenomen. Ook de woningprijzen zijn weer gestegen. De werkloosheidsgraad blijft dalen en bedraagt in maart 7,6% van de beroepsbevolking.

De prestaties van de Amerikaanse economie zijn duidelijk beter dan deze van de eurozone en Japan. Van een recessie is in de VS geen sprake. Toch was er in het laatste kwartaal van 2012 een nulgroei van het bbp (kwartaal-op-kwartaal). Over het gehele jaar 2012 groeide het bbp evenwel met 2,2%. Anders dan in de eurozone konden consumptie en vooral investeringen positieve groeicijfers voorleggen (1,9% en 9,8%). De soberheidspolitiek zorgt ervoor dat de overheidsbestedingen krompen met 1,7% en dus een rem zetten op het bbp. Er zij opgemerkt dat de VS nog steeds een deficit op de lopende rekening met het buitenland noteert.

De vooruitzichten gaan ervan uit dat het schuldenplafond kan doorbroken worden. Dan zou de Amerikaanse economie na een groei van 1,9% in 2013, een groeitempo kunnen halen van 2,6% tot 3,0% in 2014 (tabel 1).

1.3. Japan

De tsunami in 2011 noodzaakte herstelwerkzaamheden en investeringen in de heropbouw van de infrastructuur. De Japanse centrale bank zorgt voor een monetaire versoepeling, waardoor de yen sterk in waarde is gedaald. Ook kent het land een krachtige budgettaire stimulans, goed voor 1,5% van het bbp in het begrotingsjaar 2013-2014. Dat zorgde mede voor een behoorlijke groei van de Japanse economie in 2012 (+2,0%), zij het dat dit vooral te danken was aan de goede resultaten tijdens eerste jaarhelft. Dankzij het gevoerde budgettaire en monetaire beleid en de toename van de uitvoer worden ook voor 2013 en 2014 groeicijfers verwacht, weliswaar minder sterk dan in de VS. In 2013 zou de bbp-groei afzakken tot 1,0% à 1,6% en in 2014 tot 1,4% à 1,6% (tabel 1).

1.4. China en India

De Chinese economie kende een lichte afkoeling in 2012 (bbp-groei van 7,8%) omwille van een teruglopende export en beperktere binnenlandse vraag. Maar de bbp-groei zou opnieuw stijgen tot ongeveer 8% à 9% in 2013 en 2014.

India kende een duidelijk zwakkere groei in 2012 (4,0%) dan in 2011 (7,7%). Een aantrekkende uitvoer en consumptie zouden de groei voor 2013 in de buurt van 6% moeten brengen. Voor 2014 variëren de groeiverwachtingen van 6,2% tot 6,6% (tabel 1).

2. Vlaanderen

De Vlaamse conjunctuur beschrijven we aan de hand van een reeks indicatoren die als volgt gegroepeerd worden: *productie* (globale conjunctuurcurven, industriële productie, activiteitsindicatoren), *bestellingen en uitvoer* (binnenlandse vraag, uitvoer), *investeringen* (voorraadpeil, vraagvooruitzichten, capaciteitsbezetting, investeringsvooruitzichten), *oprichtingen en falingen*, de *consument* (consumentenvertrouwen en deelindicatoren) en *arbeidsmarkt* (uitzendarbeid, vacatures, aantal werkzoekenden, werkgelegenheidsvooruitzichten).

2.1. Productie

De Vlaamse economie kon in 2011 nog een behoorlijk groeicijfer voorleggen (bbp-groei: +1,9%), in 2012 was dit niet meer het geval. De eurocrisis zorgde voor wantrouwen bij producenten en consumenten en de groei van de export liep terug. In 2012 zou de Vlaamse economie volgens HERMREG dan ook lichtjes gekrompen zijn (-0,3%). In 2013 zou er opnieuw een - eerder bescheiden - groei zijn (+0,2%).

De *Vlaamse globale conjunctuurcurve* staat in juni 2013 vooralsnog op een laag peil (figuur 3). Het goede nieuws is dat de trend opveert onder invloed van betere brutowaarden.

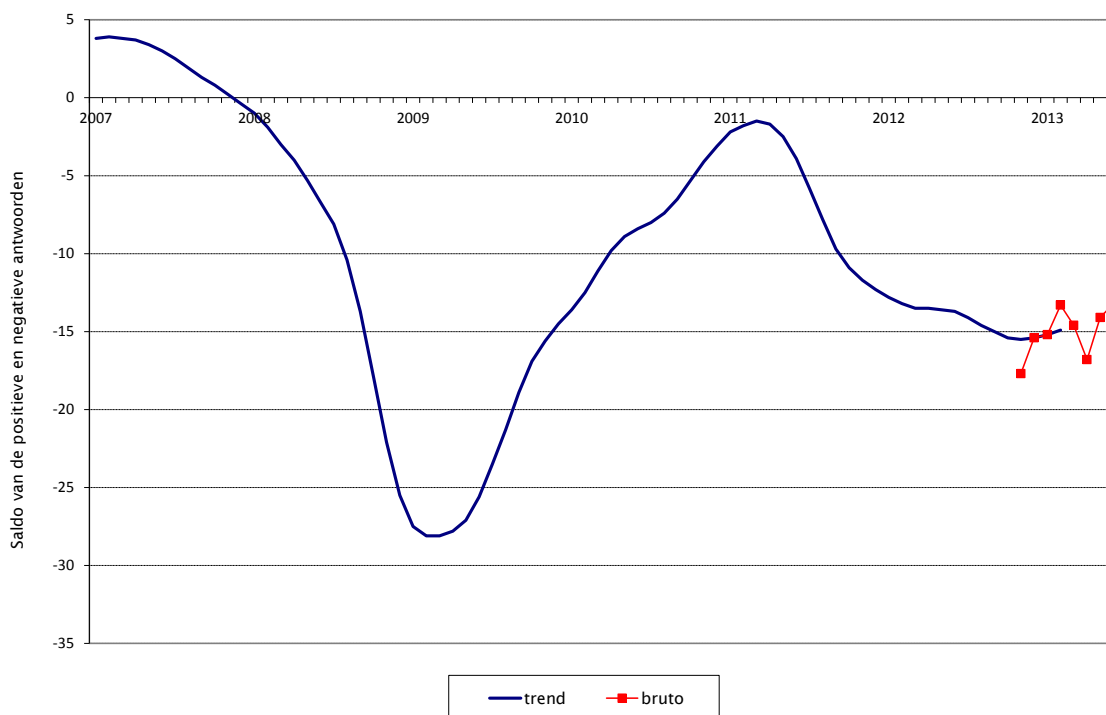
Dit beeld geldt ook voor de *Vlaamse industrie* waar het productietempo eerder laag was (hoewel het dieptepunt van begin 2009 niet bereikt wordt). Uit de jaarcijfers van ADSEI blijkt dat de productie het sterkst terugliep in de categorie van de intermediaire en de investeringsgoederen (beide -3,6% in 2012). De bedrijven uit de groep van de duurzame en niet-duurzame consumptiegoederen (zoals voeding, kleding) konden hun productie uitbreiden in 2012 (+3,2% en +3,3%). In de eerste drie maanden van 2013 daalde de productie verder, behalve bij de niet-duurzame consumptiegoederen waar er een stagnatie optrad.

De conjunctuur is het verst teruggevallen in de *handel*. Maar ook hier zijn er tekenen van verbetering met onder andere een stijgende trend sedert december 2012.

In de sector van de *ruwbouw* is de curve reeds in september 2012 terug aan een opwaartse beweging begonnen. De jaarproductie van de bouw lag in 2012 immers 3,2% hoger dan een jaar eerder (ADSEI). De brutowaarden voor mei en juni 2013 zijn zelfs merkbaar beter in de sector van de ruwbouw.

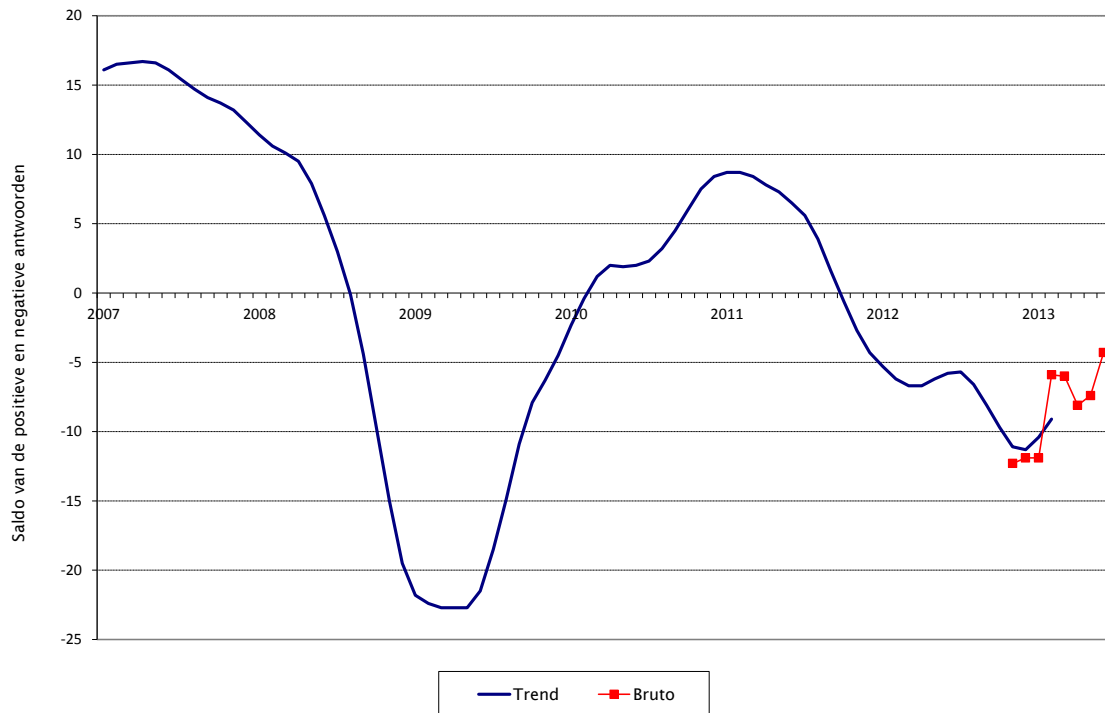
In de *diensten aan bedrijven* ten slotte, is de trend van de conjunctuur terug opwaarts (figuur 4). De vier laatste brutowaarden van februari - juni 2013 zijn immers beter.

Figuur 3 Globale Vlaamse conjunctuurcurve, januari 2007 – juni 2013

Bron: NBB.

Figuur 4 Vlaamse conjunctuurcurve voor de diensten aan ondernemingen, januari 2007 – juni 2013

Bron: NBB.

2.2. Binnen- en buitenlandse vraag

De zwakke *vraagvooruitzichten* vormen de achillespees van het economische herstel. In de industrie, en nog meer in de handel en de ruwbouw, zijn de orders of bestellingen zwak te noemen.

De *Vlaamse uitvoer* steeg in werkelijke prijzen met 2,6% in 2012. Vooral het tweede en derde kwartaal van 2012 waren slecht, met negatieve groeicijfers van -1,6% en -0,2% op jaarbasis. In het vierde kwartaal van 2012 was er echter een teken van beterschap (+3,1% ten opzichte van het 4de kwartaal van 2011). In januari 2013 was er sprake van een groei met 5,7% ten opzichte van januari 2012. Bovendien waren de buitenlandse vraagvooruitzichten in mei en juni 2013 aan de beterhand.

Figuur 5 Vlaamse goederenuitvoer en buitenlandse vraag, januari 2007 – juni 2013

Bron: NBB.

2.3. Investerings van de bedrijven

Belangrijke factoren die de investeringsbeslissing beïnvloeden zijn het huidige voorraadpeil, de bezettingsgraad van het productievermogen en de vraagvooruitzichten.

Het *voorraadpeil* nam in 2012 gaandeweg toe tot in september. Nadien was er een afzwakking. Volgens de recentste brutowaarden komt daarin geen verandering. Bij het begin van het tweede kwartaal van 2013 bedroeg de bezetting van het productievermogen (exclusief voeding) 74,5% in de Vlaamse industrie. Na drie kwartalen van afnemende capaciteitsbezetting is er opnieuw een stijging waarneembaar. Toch is het huidige niveau laag. Het langetermijngemiddelde sedert de start van de reeks in het voorjaar van 1988, bedraagt immers 81,0%. De Vlaamse ondernemers zijn recent iets optimistischer over het aantrekken van de buitenlandse vraag. Samengevat kunnen de afnemende voorraden en de stilaan licht verbeterende vraagvooruitzichten een aanzet zijn om te investeren in productievermogen, maar de relatief lage bezettingsgraad tempert een te groot optimisme aangaande de investeringen.

Toch gaven de Belgische industriële bedrijfsleiders volgens de NBB-investeringsenquête aan hun *investeringsvolume* (in werkelijke prijzen) met goed 19% te willen uitbreiden in 2013. Het ging om de najaarsenquête van 2012.

2.4. Oprichtingen en faillissementen

Volgens de Kruispuntbank Ondernemingen bedroeg de *oprichtingsratio*¹ in het Vlaamse Gewest 8,7% in 2012. Dat is iets lager dan in 2010 en 2011 (telkens 9,0%), maar hoger dan

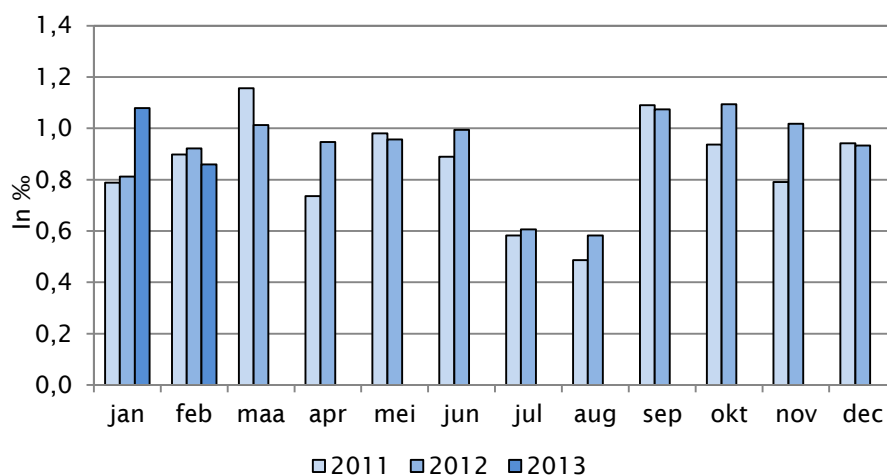
¹ Het aantal nieuw opgerichte ondernemingen in procent van het aantal bestaande ondernemingen bij de aanvang van het jaar.

in 2009 (8,3%). In de eerste twee maanden van 2013 lag de oprichtingsratio lager dan tijdens dezelfde maanden van 2012 (6,9% in februari 2013).

De Vlaamse *faillissementsratio*² bedroeg 11,1‰ in 2012. Dat is hoger dan tijdens de afgelopen vijf jaar. Zo bedroeg de faillissementsratio 10,9‰ in het crisisjaar 2009. In januari 2013 was de faillissementsratio nog duidelijk hoger dan in dezelfde maand van 2012. Voor februari 2013 is de ratio minder hoog dan in dezelfde maand van 2011 of 2012 (figuur 6).

De ondernemingsdynamiek blijft gunstig. Het *aantal bedrijven* in het Vlaamse Gewest stijgt jaar na jaar. Bij de aanvang van 2013 waren er 493.254 actieve ondernemingen of 1,9% meer dan een jaar eerder en 10,6% meer in vergelijking met begin 2008.

Figuur 6 Faillissementsratio in het Vlaamse Gewest, januari 2011 – februari 2013

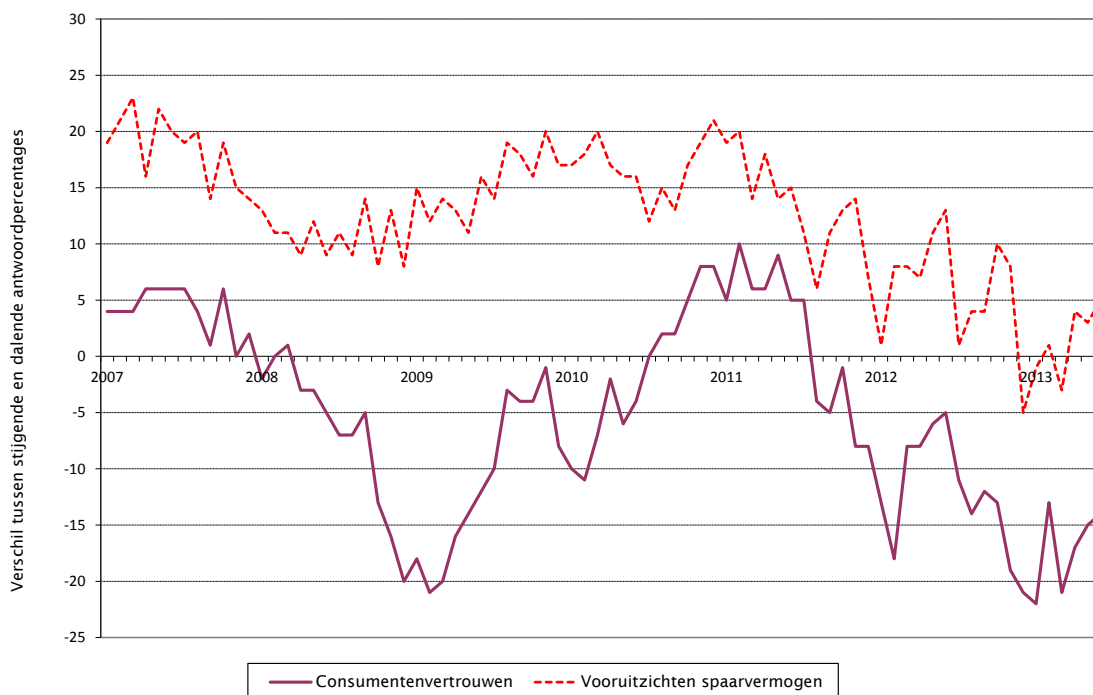
Bron: ADSEI – Kruispuntbank Ondernemingen, bewerking SVR.

2.5. De consument

Het *Vlaamse consumentenvertrouwen* nam toe in de lente van 2012, maar brokkelde alweer af tijdens de zomermaanden (figuur 7). De waarde voor november 2012 was veel slechter. De invloed van de sluiting van Ford Genk woog toen immers op het consumentenvertrouwen. Vanaf 2013 zijn er tekenen van verbetering. Zo verbeterde ook de waarde voor mei en juni 2013. Deze perceptie wordt in belangrijke mate gevoed door de slechte macro-economische vooruitzichten. Zowel de economische toestand als de werkloosheid baren de consument nog steeds zorgen. De Vlamingen maken zich opnieuw zorgen over hun financiële situatie, net zoals in het recessiejaar 2009. Ze zijn nu iets minder pessimistisch over hun spaarvermogen.

² Het aantal faillissementen in procent van het aantal bestaande ondernemingen bij de aanvang van het jaar.

Figuur 7 Vlaamse consumentenvertrouwen en vooruitzichten spaarvermogen, januari 2007 – juni 2013

Bron: NBB.

2.6. Arbeidsmarkt

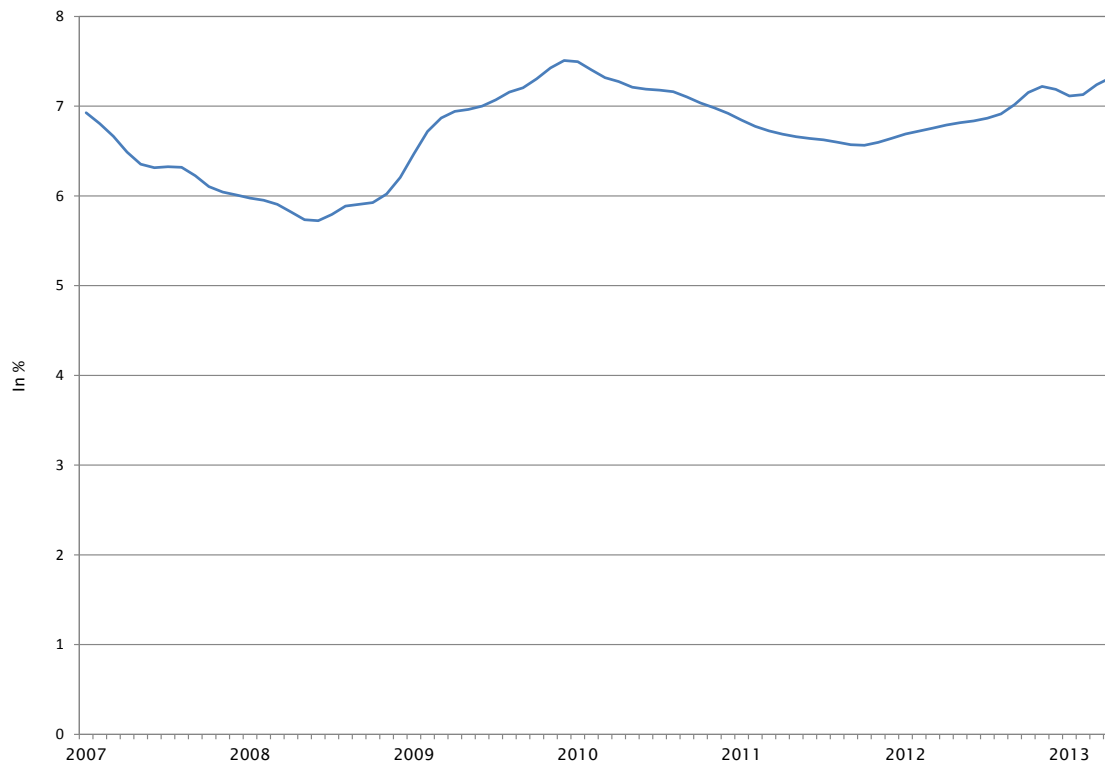
Eind juni 2013 telde het Vlaamse Gewest 206.996 *niet-werkende werkzoekenden* (VDAB); dat zijn er 9,3% meer op jaarbasis. Het is vooral de mannelijke werkloosheid (+12,3%) die toeneemt. De industrie blijkt zwaarder getroffen dan de dienstensector. Voorts remmen de krimpende vacaturemarkt en de teruglopende uitzendactiviteit jongeren af in het vinden van een (eerste) baan. De jeugdwerkloosheid verhoogde dan ook met 12,1%. Ook bij de hooggeschoolden (+14,0%) en de vrij ingeschreven werkzoekenden (+16,9%) was er een relatief sterke toename. Deze laatste groep omvat de herintreders, de werknemers in vooropzeg die tijdens de opzeg niet moeten werken en de migranten die niet in aanmerking komen voor een werkloosheidsuitkering of leefloon.

Het aantal *ontvangen werkaanbiedingen* van de VDAB kwam op 23.101 in juni 2013. Dat zijn er jaar-op-jaar 11,8% minder. Ook over de voorbije 12 maanden heeft de VDAB minder vacatures ontvangen (-12,3% minder dan in de periode juli 2011 – juni 2012). De kleinste krimp over die tijdspanne, was terug te vinden bij de vraag naar midden geschoolden (-9,1%). Het aantal vacatures voor laaggeschoolden of waarin geen studievereiste gesteld wordt, liet de grootste terugval (-14,5%) optekenen.

Ook de *uitzendactiviteit* is conjunctuurgevoelig. Vanaf de tweede jaarhelft van 2011 daalden de groeicijfers van de uitzendactiviteit kwartaal na kwartaal en ook in het laatste trimester van 2012 verminderden de gepresteerde uitzenduren met 0,9% in vergelijking met het derde trimester van 2012 (seizoengezuiverd). Deze afname kwam enkel op rekening van de arbeiders; de activiteit in het bediendensegment liet een zeer lichte kwartaalgroei optekenen.

De *werkgelegenheidsvooruitzichten* zijn in elke sector zwak. Vooral in de handel en in de ruwbouw is het niveau van de curve laag. Recentere brutowaarden laten uitschijnen dat het pessimisme niet verder meer zal toenemen.

Figuur 8 Seizoengezuiverde werkloosheidsgraad in het Vlaamse Gewest, januari 2007 - april 2013, in %

Bron: VDAB, bewerking SVR.

De hierboven beschreven conjunctuurgegevens worden maandelijks geactualiseerd. Deze informatie vindt u op conjunctuurbarometer van de Studiedienst van de Vlaamse Regering via volgende link:

<http://www4.vlaanderen.be/sites/svr/Pages/2010-01-28-kernindicatoren-conjunctuur.aspx>

Literatuurverwijzingen

Europese Commissie (2013). *European Economic Forecast Winter 2013*. European Economy 1/2013.

Federaal Planbureau (2013). *Short Term Update 1–13*. Quarterly Newsletter of the Federal Planning Bureau, Brussel: FOD Economie.

International Monetary Fund (2013). *World Economic Outlook: Hopes; realities, risks*. World Economic and Financial Surveys. April 2013. Washington: International Monetary Fund. Publication Services.

OESO (2013). *Perspectives Economiques de l'OCDE. Vol. 2013/1*. Paris: Editions OCDE.

Afkortingen

ADSEI: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie

ECB: Europese Centrale Bank

EMU: Economische en Monetaire Unie

FPB: Federaal Planbureau

HERMREG: Harmonised Econometric Research for Modeling REGions

IMF: Internationaal Monetair Fonds

INR: Instituut voor de Nationale Rekeningen

NBB: Nationale Bank van België

OESO: Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling

SVR: Studiedienst van de Vlaamse Regering

VDAB: Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding